

Kent Bağlamında Heykel Sempozyumları ve Kamu Kurumları

Doç. Dr. Aysun Altunöz

Makale Geliş Tarihi:20.09.2019
Yayına Kabul Tarihi: 01.10.2019

Özet

Makalede ülkemizde Cumhuriyet'in ilanından günümüze dek anıt ve kent bağlamında heykel sempozyumları üzerine eleştirel bir yaklaşımla çözümlenmeler yapılmıştır. Bu noktada bazı kurum ve kuruluşlar ile yönetimlere düşen görevler alternatif örnekler üzerinden derlenerek sunulmuştur. Metnin özeli, Malatya İnönü Üniversitesi'nin 2014 yılında düzenlediği taş heykel sempozyumu örneğinden yola çıkarak ülkemizde kent ve heykel arasında kurulan bağlantının "ortak değerler" üzerinden oluşturulabilecek yeni sanatsal etkinliklerde vücut bulmasını sağlamaktır. Diğer taraftan ise bu süreçte görev üstlenmesi gereken kurum ve kuruluşlara yönelik önerileri içermektedir. Başka bir deyişle heykel sempozyumlarının kent bağlamında önemine de örnek teşkil eden bu makalede vurgulanan nokta anıt ve heykellerin halk ile buluşması ve kabulü noktasında belli başlı kurum ve kuruluşlara düşen görevler dile getirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Heykel Sempozyumu, Kamu Kurumu, Kent, Atatürk Kültür Merkezi, İnönü Üniversitesi

THE CONTEXT OF SCULPTURE SYMPOSIUMS IN URBAN SETTLEMENT AND PUBLIC INSTITUTIONS

Abstract

Since the proclamation of Republic of Turkey, analyzes done with critical approaches in the context of monument and urban settlement. At this point, responsibilities of some institutions, establishments and governors presented using a compilation of alternative examples. The text comprised of suggestions to the institutions and establishments which are expected to take on the task of new artistic activities created from the common values in the context of urban and statue. In other words, the point to be emphasized in this article which sets an example to the importance of symposiums of the monument & statue in the context of city, is to mention about the duties of some institutions and establishments in the point of bringing the statues and the people together.

Keywords: Sculpture Symposium, Public Institutions, City, Atatürk Cultural Center, Inonu University

Giriş

Cumhuriyetin ilk yıllarında Avrupa'ya gönderilen sanatçıların kazanımları kuramsal bilgi, teknik ve gözlemler ile sınırlıydı. Batı'nın öğretileriyle dolu herhangi bir sanatsal akım başka nasıl içselleştirilebilirdi ki? İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na göre din, dil ve sanat toplumun geleneğini oluşturan üç kurumdur. Öteki kurumlar zamanın koşullarına göre değiştiği halde totemik inançlarda değişmeyen bir yan vardır ki, bu onun geleneksel yanıdır...Ona göre gelenek estetik bir gerçektir. Sanatın kökleri gelenekte olduğu için, gerçek sanatçı moda olan hareketlerin üstünde milli geleneğin devam eden yanını ortaya çıkarandı (Duben 2007: 260). Bilindiği gibi o dönem sanatçıların büyük kısmı yine milli değerleri konu edinirken kompozisyonları Anadolu'nun gerçekliğinden oluşmaktadır.

Görsel 1. Hakkı Atamulu, El sanatları Üçlemesi, 1970, Taş Yontu.

Hakkı Atamulu'nun Derinkuyu'da bulunan "el sanatları" (Fotoğraf 1) gizli ama bir o kadar da önemli özellikli bu örnek, o tarihte endüstri alanında yeni gelişmeler içinde olan Türkiye gerçeğinin yansımasıdır aslında. Üreten çiftçi, satan esnaf ve satın alan tüketiciyi betimleyen kompozisyon biçimleme dilini Avrupa'dan almış olmasına rağmen Atamulu Anadolu'nun gerçekliğinden ve çağdaşlaşmanın, sanayileşmenin gerekliliğinden

hiç uzaklaşmamıştır. Ancak öğretilerinden yararlandığı Rudolf Belling'in yansımaları Atamulu'nun birçok yapıtında görmek olasıdır. Ele aldığı konunun yansırı kullandığı malzemenin de yöreye özgü olması, Atamulu'nun içinde bulunduğu coğrafyanın özelliklerine sahip çıktığını ve bunları da değerlendirdiğini göstermektedir.

Görsel 2. Metin Yurdanur, Miras, 1980, Taş Yontu.

Benzer içeriğe sahip bir başka örnek ise Metin Yurdanur'un "Miras" (Fotoğraf 2) heykelidir. Bu gün Ankara Gar'nın önünde yer alan heykel Anadolu'da varlık göstermiş medeniyetlerin birer göstergesidir. Kompozisyon kanatlı Hitit Aslanı (Kimera) ve üzerine ters binmiş stilize bir Nasreddin Hoca figüründen oluşur. Hitit Aslanı ve Nasreddin Hoca figürlerinin bir arada bulunması, Anadolu'da varlık gösteren medeniyetlerin, bu toprakların mirası ve değeri olduğuna işaret eder adeta.

Miras heykelinde, bir sfenks üzerine ters binmiş Nasreddin Hoca görülmektedir. Metin Yurdanur, heykelinin on bin yıllık Anadolu uygarlığının bir sentezi olduğunu söylemiş, geçmiş uygarlıkların bir ürünü olan Hitit sfenksi ve dün yaşamış, bugün yaşayan ve gelecekte yaşayacak olan Nasreddin Hoca'yı simgeleyen Anadolu uygarlığının bu heykelde anlatıldığını belirtmiştir...Miras ile 'Anadolu'nun geçmişten, daha yakın tarihe uzanan bir medeniyet perspektifini' çizdiğini söylerken, sadece

Türk ve İslam öğelerini değil, tüm Anadolu'ya ait öğeleri kucaklayan tavrıyla yine daha farklı bir çizgide yer almaktadır (Sönmez, 2015: 55-80)

Bu yapıt sanatçının aldığı, batının biçimleme dilini, içinde var olduğu kültüre entegre etmeyi başaran önemli bir örnektir. Batıda eğitim aldıktan sonra yurda dönerek sanatsal çalışmalarını sürdüren bir başka sanatçı ise Hüseyin Özkan'dır.

Görsel 3. Hüseyin Özkan, Mimar Sinan, 1956, Mermer Yontu.

Ankara DTCF (Dil Tarih Coğrafya Fakültesi) bahçesinde yer alan yekpare mermerden yontulmuş Mimar Sinan heykeli (Fotoğraf 3) sanatçının ustalık işlerinden birisidir. Kompozisyonun bütünü, malzemedeki işçilik, üslup ve Sinan'ın kişiliğini güçlendiren, dışa vuran kaftanın hareketi ile betimleme-deki diğer tüm unsurlar doğu ile batının kombinasyonudur adeta.

Örneklerden de anlaşılacağı gibi Cumhuriyet dönemi çoğu sanatçı batı merkezli eğitim kazanımlarını ülkenin kültürel ve tarihi değerleriyle ilişkilendirmeyi amaç edinmişlerdir. Cumhuriyet dönemi Türk sanatının estetik kaygıdan çok devletin bilinçli yürüttüğü bir nevi kültür politikasına hizmet ettiği bilinir. Amaç toplumu bilinçlendirmek ve yeni kurulan modern düzene adaptasyonu hızlandırmaktır. Bu noktada sanata konu edilen savaş haklı bir mücadelenin yani kurtuluşun sembolleri ile şekillenmektedir. Öndin

(2003:148) "gücün sanattan beklediği kendisinin zaferini ve başarısını görselleştirmesi bağlamındaki talebi, sanatı bir probaganda aracı haline getirir...Ulusal Kurtuluş savaşını tema alan resimlerin ortak özelliği, savaşa eleştirel açıdan yaklaşılmaması, aksine yapılan mücadelelerin bir anlamda yüceltilmesidir" şeklinde desteklemektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında İtalyan heykeltıraş P. Canonica ve H.Krippel'e anıt yapımı için siparişler verilirken R. Belling'e de daha çok sanatçıların eğitimleri için görevlendirilmiştir. Bu her iki görev kolu teknik konuda yeterliliklerinden söz ettirirken ülkenin ihtiyacı olan milli dinamiklerin duygusal bağlamda karşılığını veremedikleri dile getirilmektedir. Yabancı sanatçıların yaptıkları anıtlar daha çok askeri ve sivil Atatürk betimlemeleri çerçevesinde yoğunlaşırken milli mücadelenin önemli kahramanları olan aziz Türk milletinin yüceltiği kompozisyonlara kaidelerde kabartma şeklinde yer verilmeyle yetinilmiştir.

Dönemin anıtlarına ilişkin durumda edebi dilin yerine akademik betimlemelerin yoğunluk kazandığı belirir. Bu nedenle öncekinin yoğunlukta yabancı heykeltıraşlara verilen siparişlerin alanlarda yer aldığı bilinir. Elibal (1973:318) akademik ve edebi tavrı aynı kompozisyonda harmanlayan sanatçıları "bir kısmı üst tarafta "alegorik" olarak kendi isteklerini yapmışlar, işin edebiyat yanını da kaidede küçük alçak kabartmalarla göstererek mümkün olduğu kadar kütle içinde eritmeye çalışmışlardır" anlatımıyla çözümler. Oysa sahip olduğumuz, çeşitlilik gösteren Anadolu kültürü içinde, birçok medeniyetin izlerini barındırır. Bu zenginlik ve duygu bütünlüğü ancak güçlü betimlemeleri dışavurulabilir. O halde ancak bu toprakların kültürüyle yoğrulmuş sanatçıların yine bu toprakların gerçekliklerini samimi ve doğrudan aktarabileceği sonucu yinelenmelidir.

Günümüzde değişen sanat algısı, pratikleri de yakından etkilemektedir. Tüm dünyada olduğu gibi son yıllarda ülkemizde de bu değişim açıkça gözlemlenebilmektedir. 1980 li yılların son çeyreği ile bu değişim başta İstanbul Bienali ve beraberinde gelen sanatsal etkinlikler Türkiye'nin sanat algısını değiştirdiği gibi kentleşmenin ön koşulu olarak da değer ve anlam kazanmıştır. Ülkemizde 1990 lı yılların başlarında yoğunlukta yerel yönetimler ve üniversiteler tarafından desteklenen heykel sempozyumları her ne kadar sanatı toplumla kaynaştırmayı ve kente görsel değer katmayı hedeflese de zaman zaman amacına ulaşamamanın çıkmazından kurtulamamıştır. Toplumla diyalog kuramayan sanatsal tüm etkinlikler tepki almakta, reddedilmekte ya da süreç içinde aidiyetliklerini yitirmektedir. Bilinmelidir ki çağını yakalayan bir kent yaşanmışlıkları ile bir bütün olmalıdır. Tarihi ve kültürel değerleri ile daha yaşanabilir bir yerleşke toplum tarafından

ihtiyaç duyulan, kabul görendir. Kente dair yapılan tüm sanatsal etkinlikler de bu bağlamda planlanmalıdır. Diğer yandan kentleşmenin ön koşulu olarak algılanan anıt heykel uygulamaları çoğunlukta yerel yönetimler ile kurulan sanatçı işbirliği çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Ülke genelinde çok sık rastlanan Atatürk heykel ve anıtlarının bir pazar oluşturduğu 1990lı yıllar üretilen işlerin kalitesinin sorgulandığı döneme işaret etmektedir. Batı öğretileri ile çağının gereğini yerine getiren Cumhuriyet dönemi sanatçıların günümüzde de kabul görmesinin en büyük nedeni sorumlu olduğu değerleri ve toplumun değerlerini ön planda tutmalarına bağlıdır.

Bu gün kent ve sanat, toplum ve sanat diyaloglarındaki bu belirsizlik ve karmaşanın nedeni üzerine araştırmaların ve önerilerin değerlendirilmesi konusunda bile tedirginliklerin yaşandığı gerçeği hakimdir. Oysa ülkemizde görev ve sorumlulukları dahilinde konuya ilişkin çalışmalar yapabilecek kurum ve kuruluşların olduğu bilinmektedir. Bunların başında mutlaka eğitim kurumları gelmektedir. Ancak yetkili devlet kurumlarının denetleme mekanizmalarının yaptırımları da yadsınmamalıdır. Toplum doğrudan ya da dolaylı ilgilendiren tüm olaylarda devletin yetkili kurumları ile sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimlerin sorumlulukları unutulmamalıdır.

Atatürk Anıt ve Heykelleri; Üniversiteler ve Atatürk Kültür Merkezi

Merkezi (AKM) bir kültür akademisi niteliğinde olup Türk kültürü üzerinde, araştırma, yayın, tanıtım, teşvik ve ödüllendirme faaliyetlerini sürdürmekte, devletin ve toplumun öncelikleriyle yakından ilgilenmektedir. Atatürk Kültür Merkezi bu misyonu ile üniversitelerle olan paydaşlığını bir kez daha pekiştirmektedir. Geniş perspektifte üniversitelerin misyonu akademik düzeyde eğitim öğretim faaliyetleri (araştırma, geliştirme, akademik yayın) gerçekleştirilen yanı sıra topluma liderlik yapacak milli, manevi, kültürel ve insani değerlere bağlı, etik değerlere saygılı ve tüm bunların sorumluluğunda ve bilincinde olan bireyler yetiştirmektedir.

Bu bağlamda Türk kültürü üzerine araştırma, yayın ve tanıtım yapan, kültürel ve doğal mirasın korunmasına öncülük eden tüm şahıs ve kurumlara yönelik teşvikleri bağlamında AKM'nin üniversite bünyesinde yer alan fakülteler ile alanları dahilinde ayrı ayrı işbirliği içinde olması kaçınılmaz bir zorunluluk halini almıştır.

Ülkemizde yer alan birçok sanatsal yapının incelenmesi, korunması, tanıtılması, hakkında araştırmaların yapılması ve gerektiği durumlarda restorasyonlarının yaptırılması bağlamında Atatürk Kültür Merkezi'ne üniversitelerle kurulacak işbirliğinde görev düştüğü bilinmelidir. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi bu bağlamda Atatürk

Kültür Merkezi ile ortak projelerde yer alacak kurumların başında gelmektedir. Fakülte bünyesinde barındırdığı bölümlerle ülkemizin sahip olduğu kültürel ve doğal mirasların tespiti, korunması ve restorasyonunda uzman akademisyenlerle yapacağı çalışmaların ülkemize ve milli değerlerimize sağlayacağı katkı tartışılmaz olacaktır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti dahil ülkemiz sınırları içinde 66 il ve ilçede en az bir tane olmak koşulu ile 94 adet (Anıtkabir'deki heykeller hariç) Atatürk Anıtı olduğu 1984 tarihi itibarıyla yapılan sayımdan elde edilmiştir (Gezer, 1984: 344-346). Bunlardan Lefkoşe'de Hüseyin Gezer'in, Anıtkabir'de ise Hüseyin Özkan, İlhan Koman, Nusret Suman, Zühtü Müridoğlu ve Hakkı Atamulu'nun heykelleri bulunmaktadır. 94 adet Atatürk anıtının 9 tanesi Ankara'da, 7 tanesi İstanbul, 3 tanesi de İzmir'de olduğu tespit edilmiştir. Ancak günümüze yönelik Türkiye ve dünya genelinde ne kadar Atatürk anıtının ya da heykelinin olduğuna dair net bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Diğer taraftan ülkemizde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile yabancı ülkelerde bulunan Atatürk anıtlarının (betimlemelerine) dönemsel, teknik, içerik ve benzeri özelliklerine yönelik sınıflandırma yapılmamış akabinde süreç içindeki fiziki durumları kayda geçilmemiştir.

Bir başka açıdan günümüzde sayısı bilinmeyen ancak interaktif ortamlarda yapılan paylaşımlar sonucu şans eseri tanık olunan Atatürk heykeli ya da anıtı olarak nitelendirilen olumsuz görseller de mevcuttur. Gerekli yasal ve hukuki işlemlerin yapılması ve Atatürk'ün kimliğine-kişiliğine ve görüşüne ters- aykırı bu örnekler hakkında gereğinin yapılması için tespitinin gerekliliği konusunda Atatürk Kültür Merkezi ve üniversitelerin yetkili birimlerine acil ve önemli görev düşmektedir. Ayrıca bundan sonra oluşabilecek olumsuz örneklerin önüne geçmek adına alınacak önlemler Atatürk Kültür Merkezi ve üniversitelerin sorumluluğunda olmalıdır.

Bundan sonra "Atatürk" adı ile yapılacak her türlü sanatsal içerikli çalışmanın (anıt ve heykellerin) Atatürk Kültür Merkezi, Anıtlar Yüksek Kurulu ve Üniversitelerin yetkili birimlerinden katılımcı akademisyen sanatçılardan oluşan bir komisyonun belirleyeceği kriterler doğrultusunda, belli standartlar çerçevesinde, inşa ve montajının yapılması hususunda gerekli çalışmalarını yürütmek zorunluluk halini almıştır.

Öyle ki bu konu, anıtın sergileneceği yerin, alanın önemi ki Müridoğlu (akt. Elibal 1973: 318) bu konuya şöyle değinir; "anıtın bulunduğu alanı mümkün olduğu kadar doldurması, hatta ezmesi gerekir", anıtın malzemesi, anıtın kaide ile olan bütünlüğü, kompozisyon bütünlüğü, oran ve orantısı, Atatürk'e benzerliği, hareketi, yüz ifadesi, kılık kıyafeti, patine

durumu, çoklu kompozisyonlarda yer alan diğer figürlerin tüm özellikleri ile sanatçısının yeterlilik durumuna kadar birçok parametrenin dikkate alınarak irdelenmesi gereken hususi bir konudur ve ivedilikle üzerinde çalışılması gerekmektedir. Bu kıstaslara aykırı ve izinsiz yapılan Atatürk heykel ve anıtlarının sanatçısı ve finansçısı hakkında hukuki işlemlerin yaptırımı ve takibi konusunda Atatürk Kültür Merkezine sorumluluk düşmektedir.

Bilinmelidir ki anıtlar, kentlerin yaşanmışlıklarının önemli göstergeleridir. Yakın tarihimizin belgeleri olan bu anıt ve heykellerin içerikleri ile beraber estetik ve plastik değerlerinin de buldukları kente-çevreye etkisi unutulmamalıdır. Bu bağlamda Atatürk ve silah arkadaşları ile yüce Türk Milleti'nin kahramanlık öykülerinin anlatıldığı anıtların korunması, onarılması ve hatta sayılarının artırılması kenti var eden topluma olan sorumluluğun bir parçası olarak görülmelidir.

Kent ve Taş Heykel Sempozyumları ; Yerel Yönetimler ve Üniversiteler

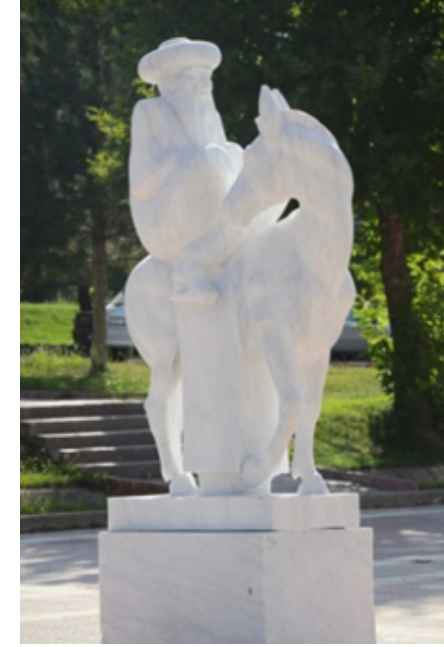
Bugün ülkemizde sayısız taş heykel sempozyumları organize edilmektedir. Bunların bir kısmı yerel yönetimler tarafından bir kısmı da üniversite bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Bu sempozyumların genel amacı ortak yaşam alanlarında ve toplumun genelinde sanat-heykel bağlamında farkındalık oluşturmaktır. Kentleşmenin ön koşullarından birisi olarak algılanan açık alan heykellerine olan gereksinimin karşılandığı bir yöntem olarak da algılanan taş heykel sempozyumları bir dönem yerel yönetimlerin vazgeçilmez vitrinlerini oluşturmuştur.

Öyle ki bu durum yerli ve yabancı gezici sempozyum çalışma gruplarını yaratmış hatta müdavimleri oluşmuştur. Ancak üretilen işlerin tekrarı, hemen her sempozyumda benzer nitelikte yapıt gruplarının yer alması kentin ve sempozyumun kalitesini düşürmüştür. Bunun en büyük nedeni; kente yönelik yapılan tüm sanatsal içerikli etkinliklerin toplumun aidiyet duygusunu güçlendirecek, o kentin tarihi, coğrafi ve kültürel vb. değerlerine yönelik özellikli projelerle olgunlaştırılması gereğinin göz ardı edilmesidir.

Oysa 2014 yılında Malatya İnönü Üniversitesi bünyesinde yapılan "Bilgeler Yolu" temalı uluslararası taş heykel sempozyumu bilinen alışlagelmiş sempozyum niteliğinin dışında başarılı bir organizasyondur. Seçili Türk Bilgelerinin isimleri ve bilgileri, davet edilmesi olası heykeltıraşlara üzerinde çalışmaları için önceden sunulmuş, bunların içinde temaya uygun proje sahipleri sempozyuma davet edilmiştir.

Aşık Veysel'den Nasreddin Hoca'ya (Resim 4), Mevlana'dan Yunus Emre'ye, Hacı Bektaş-ı Veli'den Hoca Ahmet Yesevi'ye, Dede Korkut'tan Ka-

raoğlan'a, İbni Sina'dan Farabi ve Battal Gazi'ye (Resim 5) kadar Türk bilgelerinin imgeleri yaklaşık bir aylık çalışma sürecinde dönütü alınan projeler uygun olarak sonuçlandırılmıştır. Sempozyum süreci 24 saat boyunca interaktif ortamda kampüs sınırları içinde tüm öğrencilerle kesintisiz paylaşılmıştır. Sempozyum sonunda çıkan yapıtlar üniversite kampüsü içerisinde "Bilgeler Yolu" olarak adlandırılan açık alana yerleştirilmiştir. Mezun durumundaki öğrencilerin tören alanına giderken bu yoldan geçerek manevi sorumluluklarını hatırlatmaları, bilgelerin sözleri ve öğretileri ile uğurlanmaları ve milli değerler hususunda farkındalık oldurulması hedeflenmiştir.

Görsel 4. Malkhaz Disiskadze, Nasrettin Hoca, 2014, Mermer Yontu.

Yaklaşık üç metre boyunda Nasrettin Hoca (Fotoğraf 4) mermer yontusu ülkemizde birçok sempozyumlara katkıda bulunan Malkhaz Disiskadze'ye aittir. Yaklaşık bir aylık bir çalışma ile ortaya çıkan bu yontuda alışlagelen bilindik kompozisyonun dışında Nasrettin Hoca eşeğine düz binmektedir. Kültürümüzün söz ve hiciv ustası olarak bilinen Nasrettin, güldürürken düşündürülen, dolaylı anlatımları ile ders veren, öğreten bir değer olarak tarihimizde ve zihnimizde yer alır. Eşeğe ters binmesi de aslında bu kişiliğinin bir göstergesidir. Ya da toplumun Nasrettin Hoca'ya yakıştırdığı bu kişilik özelliği eşeğe ters bindirilerek somutlaştırılmış, simgeleştirilmiştir. Bu göstergeyi Özdemir (2010: 29-30) şöyle açıklar:

Eşeğine ters binen Nasreddin Hoca imgesi (imge, var olan bellekten hareketle yeniden yaratılan görüntü olarak kabul edilmektedir), dünyayı farklı yerlerden yorumlamanın, yaşamı tersinden okumanın, eleştirel bakışın” sembolüdür.” Denilebilir.. “Nasreddin Hoca, yaşamı eleştirel bakışla değerlendirmek konusunda dokunulmazlık ve özgürlüğe sahiptir.

Ancak sanatçının elinden eşeğe düz binen bir kişilik olarak şekillenen Nasrettin Hoca kendi kendini hicveden bir duruma bürünmüştür adeta. Bu noktada Hoca'nın öğretileri daha evrensel daha güncel bir anlam kazanmakta ve yorumlanmaktadır. Hem heykelin yer aldığı mekân (üniversite kampüsü) gereği, hem de kompozisyonun kendisi (eşeğe düz binen Nasrettin Hoca betimlemesi) Nasrettin Hoca'nın ve öğretilerinin de yeniden değerlendirilmesi, çözümlenmesi ve felsefi boyutta yeniden yorumlanması anlamını içermektedir.

Bu noktada bir üniversite kampüsünde eşeğe düz binen Nasrettin Hoca heykeli yeniden yorumlanmaya açık bir konumda belirmektedir. Öğretileri günümüz gençliğine güldürürken düşündürmeyi, olayları farklı açılardan değerlendirip çözüm üretmeyi salık verirken öz eleştiri yapabilmeyi de hatırlatmaktadır adeta. “Nasreddin Hoca örneğinde olduğu gibi, bilgelik, eleştirel düşünce ve mizah arasında köklü bir ilişki bulunmaktadır” (Özdemir, 2010: 31). Her ne kadar üniversiteler evrensel boyutta bilginin paylaşıldığı ve üretildiği kurumlar olsa da her bilginin doğruluğunun tartışılması, eleştirel bir düzlemde yeniden ele alınması, gerçekliği ve gerekliliği kanıtlanmış tüm bilimsel çalışmaların yeniden güncellenmesi gereğinin de göz ardı edilmemesi sonucu çıkarılabilmektedir.

Bir diğer önemli yapıt ise Cengiz Gögebakan'a ait “Battal Gazi” (Fotoğraf 5) ve Aysun Altunöz'e ait “Dede Korkut” (Fotoğraf 6) heykelleridir. Üç metre küplük bir mermer bloktan çalışılan Battal Gazi Heykelinin gerçekçi özellikleri vurucu etki olarak göze çarpmaktadır. Tıpkı Nasrettin Hoca ve diğer heykeller gibi Battal Gazi heykelinin de kent ve üniversite kültürüne kazandırdığı değerlerin yanı sıra tarihin taşınmaz kültür varlıklarının korunması, anımsanması ve yeniden değerlendirilerek gelecek kuşaklara kazandırılması gereği bağlamında önem içermektedir.

Dede Korkutun 12 ciltten oluşan hikayeleri arasında yer alan Deli Dumrul'un hikayesini bilmek ile onu okumak arasında değer farkları olduğu açıktır. Üst üste konumlandırılmış oniki kitaptan Deli Dumrul'u işaret eden kitabın ters konumlandırılması okuyucuyu, Nasrettin Hoca heykelindeki benzer sorgu yöntemine yönlendirecektir. Bu süreçte yapıtın doğru okunabilmesi için öncelikle Deli Dumrul'un hikayesini bilmek gerekir ancak başlıbaşına yeterli değildir. İkinci aşamada sorulması gereken soru açıkça

gözlemlenen bu kitabın diğerlerinden neden farklı konumlandırılmış olduğudur? Bu soruya Gürçay (2016:33-46) şu şekilde cevap verir:

Deli Dumrul'un hikâyesinde sosyokültürel bir değişimin izlerini fark etmek mümkündür. Bu bağlamda, geçmişten geleceğe, eskiden yeniye bir geçiş söz konusudur. Eski gelenekler, inanç ve sosyal hayat yenilenmektedir. Hikâyenin başında mevcut olan “kuru çay üzerine yapılan köprü” karşıtlık doğurmaktadır. Hikâyedeki bu karşıtlık “kurumuş çay – gür çay” zıtlığıdır. Birbirine bağlanması gereken “öte ile berinin” bağlantısı için kurulacak köprü gür akan bir nehrin üzerine kurulabilir. Kuru çayın üzerine kurulan köprü, bu merkezde daha önce gür akan suyun (nehirin) olduğunun göstergesidir... Dede Korkut Kitabı, geçmişten bu yana toplumun ahlâk güzelliğini, üstün niteliklerini, kültürel motiflerini barındıran destanî mirası; muhteva bakımından da Türk milletinin topyekûn hayatını gözler önüne sermektedir.

Kuru çay üzerine neden köprü kurulduğu sorusu bir zamanlar bu nehrin gür olduğunu işaret ederken diğer yandan da nehrin simgelediği değerler sorgulanmalıdır. Bunlar zamanla değişen hayat, kültürel değerler, kişilikler gibi insana ait olan tüm değerlerdir.

Görsel 5. Cengiz Gögebakan, Battal Gazi, 2014, Mermer Yontu.

Görsel 6. Aysun Altunöz, "Dedem Korkut Deli Dumrul", 2014, Mermer Yontu.

Bu açıdan bakıldığında bir üniversite yerleşkesinde konumlandırılan seçilmiş kültür kişiliklerinin heykelleri yeni nesile öğretilerle yol gösterirken günümüzde de hak ettiği değeri bulması bakımından birçok kültür sanat etkinliklerinde ve bilimsel araştırmalarda konu edilmelidir.

Bilindiği gibi üniversiteler de kentsel dönüşüm sürecinin önemli göstergelerinden birisidir. Üniversiteler buldukları kentlere kültürel olduğu kadar ekonomik değer de katmaktadır. Üniversitelerin kent nüfusuna etkisi farklı problemleri de beraberinde getirmektedir. Toplu ulaşım araçları, sosyal ve kültürel mekanların gerekliliği ile belediyenin sorumluluk alanlarına kadar pek çok konunun programlanmasına etki etmektedir.

Tıpkı kentler gibi üniversiteler de farklı kültür ve geleneklere sahip öğrencilerin bir arada var oldukları yaşam alanlarıdır. Bilgi alışverişinin yanı sıra kültür paylaşımının da aktif yaşandığı alanlardır kampüsler. Bu tür yerleşkelerde ortak kültürün birleştirici ve aidiyet duygusunu pekiştirici gücü vardır. Bunun yönetimler tarafından bilinmesi ve doğru değerlendirilmesi özellikle genç kuşakların geleceklerine yön vermeleri adına önemi büyüktür. Bu amaçta özellikle sanatın bir kolu olan heykelin değerlendirilmesi heykel alanı için de büyük kazançtır.

Bilinmelidir ki üniversiteler de, kentler gibi farklı kültürlerden gelen insanlara ev sahipliği yapan yaşam ve kültürleşme alanlarıdır. Bu farklılıkları bir arada tutabilmek, onların ortak gereksinimlerini gerektiği kadar giderebilmek yönetimlerin görevidir.

Sonuç

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde değişen sanat dinamikleri ve algısı sanat nesnesini genel anlamda metalaştırmakta, sanatçıyı ise belli dinamiklere bağımlı kılmaktadır. Sempozyumlar ve yerel yönetimler, kent bağlamında heykelin anlamına yeni vurgular yapmakta, dolayısıyla sanat yapıtına farklı işlevler yüklemekte. Ancak bu noktada toplumun dinamikleri göz ardı edilmekte ve bu durum süreç içinde problem olarak yansımaktadır. Yapılması gereken problemin çıkmazları içinde çabalamak yerine alternatif projeler geliştirmektir. Bu noktada devlet kurum ve kuruluşlarına yeni görevler düşmektedir. Üniversiteler, yerel yönetimler ve Atatürk Kültür merkezinin koordineli çalışmalarıyla oluşturulacak komisyonların çağdaş Türk sanatı adına yapabileceği büyük projeler bulunmaktadır.

Atatürk Kültür merkezi bünyesinde yapılacak çalışmalar sırasıyla;

- Atatürk heykel ve anıtlarının envanterlerinin çıkarılması
- Bu anıt ve heykellerin fiziki koşullarının tespiti ve konservasyon ve restorasyon işlerinin uzman ekiplerce yapılmasının sağlanması
- Atatürk anıtları kıstas komisyonunun oluşturulmasını
- Komisyonun görev ve yetkileri hususunda öncülük edilmesi ve hukuki işlemlerinin takibinin yürütülmesi.
- Kriterlere uymayan heykeller hakkında gereğinin yapılmasıdır.

Yerel yönetimler ve üniversitelere düşen görevler ise;

- Üniversite ve Yerel yönetimlerin iş birliği içerisinde Türk Kültürünü, Türk Tarihini ve Türk büyüklerinin değerlerini yansıtacak sanatsal etkinliklerin düzenlenmesine öncülük edilmesi olarak sınırlandırmak olasıdır.
- Bunun için halka açık mekanlarda süreli sanatsal etkinlikleri halkın ve üniversite gençliğinin dolaylı katılımıyla gerçekleştirmek koşuluyla sempozyum workshop-çalıştay vb etkinliklerde bulunmak,
- Farklı yaş gruplarına ve temalara yönelik sanatsal etkinlikleri organize etmek, çoğulcu katılımı sağlamak,

- Sanatsal etkinliklerin sürekliliğini ve çeşitliliğini artırmak başlıca görevler arasında sıralanmalıdır.

Görülecektir ki kentin asıl sahibi olan halkın katılımıyla gerçekleştirilen tüm aktiviteler ve sonucunda çıkan ürünlerin daimî sahipçisi ve koruyucusu yine halkın kendisi olacaktır.

Kaynakça

- Duben, İ. (2007). *Türk Resmi ve Eleştirisi (1880-1950)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Elibal, G. (1973). *Atatürk ve Resim Heykel*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gezer H. (1984). *Cumhuriyet Dönemi Türk Heykeli*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gürçay S. (2016). "Duha Koca Oğlu Deli Dumrul" Hikâyesinin Göstergibilimsel Açıdan İncelenmesi", *Aydın Türklük Bilgisi*, Yıl 2, Sayı 3, syf 23-48.
- Öndil, N. (2003). "Cumhuriyet'in Kültür Politikası ve Sanat", *Sanat Dünyamız*, Güz, (89):144-157, ISSN:1300-2740.
- Özdemir, N. (2010), "Mizah, Eleştirel Düşünce ve Bilgelik: Nasreddin Hoca", *Millî Folklor*, (Sayı: 87), ss. 27-40.
- Sönmez, B. (2015) "1980'lerde Kamusal Alan Heykelleri: Ankara ve İstanbul", *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi ABD, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.

Görsel Kaynakları

- Fotoğraf 1: Hakkı Atamulu, *El sanatları Taş Yontu, Derinkuyu, 1970*, <https://docplayer.biz.tr/62686079-Hakki-atamulu-heykelleri-ve-bu-baglamda-uygulamalar-nuray-cetin-yuksekk-lisans-tezi-bilesik-sanatlar-anasanat-dali.html>
- Fotoğraf 2: Metin Yurdanur Miras, *Ankara Garı, 1980*, https://twitter.com/pritzker_prize/status/886986091231936512
- Fotoğraf 3: Hüseyin Özkan: *Mimar Sinan Mermer Yontu, Ankara DTCF*, <https://yagmurileyasam.wordpress.com/2012/05/24/mimar-sinan-efsanesi/>
- Fotoğraf 4: I. Uluslararası Türk Bilgeleri Taş Heykel Sempozyumu, "Narettin Hoca", *Malkhaz Tisiskadze, Gürcistan, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Arşivi*
- Fotoğraf 5: I. Uluslararası Türk Bilgeleri Taş Heykel Sempozyumu, *Battal Gazi, Cengiz GÖĞEBAKAN, Türkiye, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Arşivi*
- Fotoğraf 6: I. Uluslararası Türk Bilgeleri Taş Heykel Sempozyumu, *Dedem Korkut, Aysun ALTUNÖZ, Türkiye, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Arşivi*